

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЗАДОРЖНА ОЛЬГА ІВАНІВНА

УДК 378.147:[811.112'243'342:316.77](043.3)

**ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ НІМЕЦЬКОМОВНИХ
КОМУНІКАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ У РЕЦЕПТИВНИХ ВИДАХ
МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Спеціальність 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі англійської філології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
СУЛИМ Володимир Трохимович,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
декан факультету іноземних мов.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ПЕТРАЩУК Олена Петрівна,
Національний авіаційний університет,
професор кафедри авіаційної англійської мови;

кандидат педагогічних наук, доцент
РУСАЛКІНА Людмила Георгіївна,
Одеський національний медичний університет,
доцент кафедри іноземних мов

Захист відбудеться 27 червня 2018 року об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.001.49 в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14, ауд. 134.

Із дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка (01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, кімн.12).

Автореферат розіслано 26 травня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Лазер-Паньків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Євроінтеграційні тенденції розвитку нашої держави, вихід на світовий рівень у забезпеченні конкурентоспроможності українських фахівців, активізація мобільності в економіці, політиці, науці зумовлюють пошук у системі освіти нових підходів щодо іншомовної підготовки випускників університетів нефілологічного спрямування. Саме тому актуальними в методиці вивчення іноземних мов є проблеми професійно орієнтованого спілкування.

Сфера медицини й охорони здоров'я постійно перебуває в центрі уваги освітніх проблем та інновацій: поява нових захворювань, спричинених негативним впливом навколишнього середовища і сучасного стилю життя, стрімкий розвиток технологій у цій галузі, неперервний пошук фармацевтичних новинок й оптимальних шляхів лікування небезпечних хвороб змушують майбутніх лікарів постійно вдосконалювати свій професіоналізм, опановувати значні масиви професійно орієнтованої інформації іноземною мовою. Отже, проблема іншомовної професійно орієнтованої підготовки майбутніх лікарів набуває вагомого значення.

Формування вмінь професійно орієнтованого іншомовного спілкування майбутніх лікарів досліджують у контексті спектру проблем навчання іноземних мов студентів нефілологічного спрямування, які все більше привертають увагу сучасних дослідників й теоретично обґрунтовані в працях Т. Горпінч, Н. Драб, С. Козак, Л. Крисак, І. Левчик, Н. Микитенко, Л. Морської, Я. Окопної, О. Петрашук, Х. Цимбровської та ін. Серед зарубіжних авторів найбільш вагомим внеском у вирішення зазначеної проблеми вирізняють праці Т. Хатчинсона (Т. Hutchinson), який поклав принцип професійної спрямованості як дидактичну основу створення професійно орієнтованих навчально-методичних матеріалів з іноземної мови для спеціальних цілей.

Однак, попри значні здобутки в галузі методики навчання іноземних мов майбутніх лікарів недослідженою залишається проблема формування німецькомовних комунікативних стратегій у рецептивних видах мовленнєвої діяльності. Саме володіння названими стратегіями уможливило здійснювати якісне та повноцінне читання й аудіювання. Майбутні лікарі можуть збагачувати свої фахові знання, набуваючи досвіду в зарубіжних колег, удосконалювати професійні вміння.

Отже, **актуальність** дослідження визначено, з одного боку, зміненими вимогами до мовної підготовки майбутніх лікарів і розширенням їхньої сфери професійного спілкування; з іншого боку – недостатньою теоретичною розробкою питань формування в майбутніх лікарів німецькомовних комунікативних стратегій у рецептивних видах мовленнєвої діяльності як компонента комунікативної компетентності.

Тож необхідність вирішення важливої методичної проблеми та брак ефективних розробок у методичній теорії і практиці зумовили вибір теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи «Теоретичні та методичні засади розробки навчально-методичного забезпечення іншомовної освіти фахівців»

(реєстраційний номер 0115U000190) на кафедрі англійської філології Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка, одним із виконавців якої є аспірант. Тему дисертації затверджено Вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка (протокол № 4 від 25 жовтня 2016 року).

Об'єкт дослідження – процес професійно орієнтованого навчання німецької мови майбутніх лікарів.

Предмет дослідження – методика формування в майбутніх лікарів німецькомовної стратегічної компетентності в рецептивних видах мовленнєвої діяльності.

Мета дисертаційного дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробленні та апробації методики формування німецькомовної стратегічної компетентності в рецептивних видах мовленнєвої діяльності у майбутніх лікарів.

Для реалізації мети дослідження визначено такі **завдання**:

1. Проаналізувати сучасний стан іншомовної підготовки майбутніх лікарів та охарактеризувати особливості їхнього професійно орієнтованого іншомовного спілкування.

2. Визначити зміст німецькомовної стратегічної компетентності майбутніх лікарів в аудіюванні та читанні.

3. Обґрунтувати особливості організації навчальної автономії студентів-медиків у реалізації методики формування німецькомовних комунікативних стратегій у рецептивних видах мовленнєвої діяльності.

4. Окреслити зміст навчання майбутніх лікарів німецькомовних комунікативних стратегій у рецептивних видах мовленнєвої діяльності; здійснити відбір та організацію навчального матеріалу.

5. Змоделювати процес формування в майбутніх лікарів німецькомовної стратегічної компетентності в рецептивних видах мовленнєвої діяльності і розробити підсистему вправ для реалізації авторської методики.

6. Експериментально перевірити дієвість розробленої методики й укласти відповідні методичні рекомендації.

Гіпотеза дослідження: високий рівень сформованості німецькомовної стратегічної компетентності в аудіюванні та читанні у майбутніх лікарів можна досягти за умови дотримання етапності процесу навчання комунікативних стратегій аудіювання та читання, який орієнтований на перехід студентів від напівавтономії до повної автономії; використання відібраних навчальних матеріалів і підсистеми спеціально підготовлених вправ.

Методи дослідження: 1) *теоретичні*: критичний аналіз наукової літератури в галузі лінгвістики, психолінгвістики, психології, педагогіки та методики навчання іноземних мов; аналіз навчальних посібників і програм з німецької мови для лікарів; вивчення та узагальнення досвіду роботи викладачів німецької мови в медичних університетах; моделювання навчального процесу; 2) *емпіричні*: наукове спостереження за навчальним процесом, опитування викладачів, студентів з метою вивчення їхньої думки про сформованість у майбутніх лікарів німецькомовної стратегічної компетентності в рецептивних видах мовленнєвої діяльності, тестування з метою визначення сформованості зазначеної вище компетентності,

спостереження за навчальною діяльністю студентів під час експериментального навчання, експериментальне навчання, методи математичної статистики; статистичні: (метод U-критерій Манна-Уїтні (Mann-Whitney U-test)) для перевірки достовірності й ефективності результатів дослідження.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальну роботу проведено у Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького (протокол № 01-14/979 від 06.12.2017 року), Тернопільському національному медичному університеті імені Івана Горбачевського (протокол № 21/6/5367 від 29.11.2017 року), Київському національному медичному університеті імені Олександра Олександровича Богомольця (протокол № 120/3-343 від 22.11.2017 року).

Наукові положення, які виносять до захисту:

1. Німецькомовна професійно орієнтована комунікативна компетентність майбутніх лікарів передбачає сформованість комунікативних стратегій у рецептивних видах мовленнєвої діяльності.

2. Методологічна основа дослідження базується на врахуванні положень комунікативно-діяльнісного, особистісно-діяльнісного, компетентнісного та інтегративного підходів і передбачає навчальну автономію, яка орієнтована на самостійне застосування студентом комплексу навчальних стратегій з метою управління навчальною діяльністю у формуванні компетентностей в аудіюванні та читанні з використанням вибору відповідних комунікативних стратегій у читанні й аудіюванні з подальшою рефлексією усього навчального процесу та оцінювання його результатів. Навчання майбутніх лікарів німецькомовних комунікативних стратегій у рецептивних видах мовленнєвої діяльності спрямоване на перехід від напівавтономії до повної автономії у виборі та застосуванні стратегій.

3. Формування в майбутніх лікарів німецькомовної стратегічної компетентності в читанні й аудіюванні відбувається відповідно до науково-обґрунтованої моделі, яка складається з чотирьох компонентів (орієнтаційно-цільового, змістового, процесуального і результативного) та реалізується з допомогою виконання студентами підсистеми вправ, яка складається з двох комплексів. Для кожного комплексу характерна певна етапність: комплекс вправ для формування комплексних стратегій в аудіюванні передбачає виконання їх у чотири етапи: 1) орієнтаційний; 2) аналітичний; 3) автономно-процесуальний; 4) рефлексійно-контролювальний); комплекс вправ для формування комунікативних стратегій у читанні передбачає їх виконання у три етапи: 1) дотекстовий, 2) текстовий та 3) післятекстовий). Стратегії аудіювання формуються в такій послідовності: стратегії загального розуміння змісту – стратегії фокусування уваги студента на цільові інформаційні блоки у повідомленні – стратегії повного та критичного розуміння змісту. Стратегії читання формують у такій послідовності: стратегії ознайомлювального читання – стратегії переглядового читання – стратегії вивчального читання.

4. Критеріями оцінювання рівнів сформованості в майбутніх лікарів німецькомовної стратегічної компетентності в аудіюванні є: правильність і самостійність використання стратегій для розуміння загального змісту аудіюповідомлення, правильність та самостійність використання стратегій для

точного розуміння специфічної інформації, правильність і самостійність використання стратегій для повного розуміння змісту аудіоповідомлення з його критичним аналізом та осмисленням. Критеріями оцінювання рівнів сформованості німецькомовної стратегічної компетентності в читанні є інформаційний, мовленнєвий, професійно спрямований.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше*:

– теоретично обґрунтовано та розроблено методику формування німецькомовної стратегічної компетентності в рецептивних видах мовленнєвої діяльності майбутніх лікарів в умовах переходу студентів від напівавтономії (під час аудиторного навчання) до повної автономії (позааудиторна самостійна робота); обґрунтовано модель процесу навчання, спрямованого на реалізацію запропонованої методики;

– *конкретизовано* особливості професійно орієнтованого іншомовного спілкування майбутніх лікарів, зміст стратегічної компетентності в рецептивних видах мовленнєвої діяльності майбутніх лікарів, критерії оцінювання рівня сформованості означеної компетентності.

– отримано *подальший розвиток* вирішення проблеми організації навчальної автономії студентів у формуванні німецькомовних комунікативних стратегій.

Практична значущість дослідження полягає у створенні й експериментальній апробації моделі та підсистеми вправ для процесу формування в майбутніх лікарів німецькомовної стратегічної компетентності в рецептивних видах мовленнєвої діяльності, у розробці методичних рекомендацій щодо реалізації авторської методики, а також створенні навчально-методичного посібника «*Rezipieren auf Deutsch*».

Результати дослідження можна використати під час укладання підручників і навчальних посібників з методики викладання іноземних мов.

Апробація результатів дослідження. Матеріали та результати дисертаційної роботи оприлюднено на 5 наукових конференціях: Міжнародна науково-практична конференція «Перспективи розвитку філологічних наук» (Хмельницький, березень 2017), Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми іноземної філології та освітній соціокультурний процес» (Тернопіль, жовтень 2017), Міжнародна науково-практична конференція «Університети інноваційного типу в контексті світових тенденцій розвитку вищої освіти» (Ужгород, жовтень 2017), Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні філологічні дослідження: комунікативно-культурний аспект» (Київ, листопад 2017), Міжнародна науково-практична конференція «Транснаціональний розвиток освіти та медицини: історія, теорія, практика, інновації» (Тернопіль, листопад 2017); на науково-методичних семінарах кафедри англійської філології, а також звітних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка у період з 2015 по 2017 рік.

Публікації. Результати дисертації відображено в 7 публікаціях, з них 6 – наукові статі: 5 опубліковано в наукових фахових виданнях, затверджених МОН України, 1 стаття в закордонному фаховому виданні (Канада); 1 – тези доповідей на наукових конференціях та 1 навчально-методичний посібник.

Особистий внесок здобувача. Статтю «Organization of medical students' learning autonomy in the context of building German communicative strategies in reading and listening» написано у співавторстві, автором розроблено організаційну модель навчальної автономії студентів-медиків у контексті формування німецькомовних комунікативних стратегій у читанні й аудіюванні.

Структура дисертації. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації – 250 сторінок. Робота містить 4 таблиці та 5 рисунків, 4 додатки займають 17 сторінок. Список використаних джерел налічує 298 одиниць, з яких 85 – німецькою та англійською мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність проблеми, вказано мету й завдання роботи; сформульовано гіпотезу дослідження; розкрито наукову новизну, практичне значення отриманих результатів дослідження; описано шляхи їхньої апробації.

У першому розділі «**Теоретичні засади формування в майбутніх лікарів німецькомовної стратегічної компетентності в рецептивних видах мовленнєвої діяльності**» здійснено аналіз специфіки іншомовного професійно орієнтованого спілкування майбутніх лікарів у рецептивних видах мовленнєвої діяльності, визначено зміст німецькомовної стратегічної компетентності майбутніх лікарів в аудіюванні та читанні, обґрунтовано особливості організації навчальної автономії студентів-медиків у реалізації методики формування німецькомовних комунікативних стратегій у рецептивних видах мовленнєвої діяльності.

Аналіз наукових праць, присвячених дослідженню медичного дискурсу (Е. Акаєвої, Л. Зубової, О. Ісаєвої, О. Іскандарової, А. Кукаріної, І. Стерніна), дав можливість встановити, що іншомовне професійно орієнтоване читання й аудіювання майбутнього лікаря передбачає: 1) читання фахових медичних текстів з метою засвоєння іншомовного матеріалу для подальшого опанування іноземної мови та отримання нової інформації з метою професійного саморозвитку й підвищення кваліфікації; 2) розуміння аудитивного інформативного монологічного мовлення для вилучення інформації та набуття професійних знань; 3) розуміння фактичного діалогічного мовлення в межах спілкування лікаря та хворих. Тому методика формування в майбутніх лікарів німецькомовних комунікативних стратегій в аудіюванні та читанні ґрунтується на врахуванні розмовного реєстру (аудіювання діалогів та монологів) та наукового реєстру (аудіювання та читання текстів, які належать до наукового стилю).

Проаналізувавши низку поглядів на сутність та зміст стратегічної компетентності (О. Іссерс, Г. Каспер (G. Kasper), О. Михайленко, Дж. Річардс (J. Richards), Ш. Робертс (Sh. Roberts), К. Трошенко та ін.), ми дійшли висновку про потребу її розуміння в аспекті комунікативного підходу: як сукупність вербальних і невербальних комунікативних стратегій, спрямованих на реалізацію комунікативних намірів і вирішення комунікативних завдань відповідно до поставленої комунікативної мети.

Для вирішення завдань нашого дослідження визначено, що майбутні медики мають оволодіти інтенсивним, контактним та дистантним аудіюванням

монологічного й інтерактивного мовлення, а також ознайомлювальним, переглядовим та вивчальним читанням фахових текстів. У межах цих видів аудіювання та читання (а також спираючись на психолінгвістичні механізми сприйняття й розуміння мовлення) виділено *групи комунікативних стратегій* аудіювання (стратегії, орієнтовані на загальне розуміння аудіотексту, стратегії повного та критичного розуміння змісту прослуханого повідомлення, стратегії фокусного (вибіркового) розуміння аудіотексту) та читання (стратегії ознайомлювального читання, стратегії вивчального читання, стратегії переглядового читання), які становлять **зміст** німецькомовної стратегічної компетентності в рецептивних видах мовленнєвої діяльності майбутніх лікарів.

Методичною платформою організації процесу навчання майбутніх лікарів стратегій аудіювання та читання визначено **навчальну автономію**, яку розуміємо як багатокомпонентний структурний дидактичний феномен, що передбачає самостійне застосування студентом комплексу навчальних стратегій з метою управління навчальною діяльністю у формуванні компетентностей в аудіюванні та читанні.

Навчальну автономію в межах предмета нашого дослідження розглянуто в аспекті формування навчальних стратегій та рефлексивної самооцінки. Кореляція аудиторної та позааудиторної роботи спрямовано на перехід майбутніх лікарів від напівавтономії (в аудиторії) до повної автономії (в позааудиторний час). Обґрунтовано доцільність формування навчальних стратегій і рефлексивної самооцінки в чотири етапи: 1) на підготовчому етапі відбувається вибір джерел інформації, пошук потенційно професійно важливої інформації в обмеженому режимі і її відбір; сканування відібраної інформації (переглядове прочитання) і формулювання гіпотез щодо змістової основи відібраної інформації; 2) на етапі **планування** здійснено формування навчальних стратегій, які пов'язані з цілепокладанням, вибором мети, індивідуального плану, навчальної поведінки, режиму виконання завдань: це, зокрема, стратегія концентрації уваги на завданнях; стратегія визначення навчальної мети та передбачуваного результату навчання; стратегія планування алгоритму дій під час виконання завдань; стратегія вибору навчальних ресурсів тощо; 3) на **операційному** етапі (під час читання та аудіювання) застосовуються і формуються такі навчальні стратегії: стратегія самоконтролю; стратегія дотримання дій, необхідних і достатніх для досягнення комунікативної мети; стратегія фіксування необхідної інформації; 4) на етапі **рефлексії** застосовуються і формуються такі навчальні стратегії: стратегія самоконтролю та самоаналізу у визначенні ступеня досягнення передбачуваного результату; стратегія виявлення власних помилок унаслідок повторного звернення до фрагментів, які були незрозумілі студентам або викликали сумнів у правильності розуміння; стратегія подальшої обробки одержаної інформації).

Означені навчальні стратегії покликані забезпечити перехід студентів від напівавтономії до повної автономії у використанні стратегій читання та аудіювання.

У другому розділі «**Методика формування в майбутніх лікарів німецькомовної стратегічної компетентності в рецептивних видах мовленнєвої діяльності**» розроблено методику формування в майбутніх лікарів німецькомовної стратегічної компетентності в рецептивних видах мовленнєвої діяльності: визначено

зміст навчання та здійснено добір навчального матеріалу; створено лінгводидактичну модель та розроблено підсистему вправ для формування в майбутніх лікарів німецькомовної стратегічної компетентності в рецептивних видах мовленнєвої діяльності.

У процесі дослідження визначено принципи: загальні (автентичності; змістової й інформаційної цінності; тематичності; професійної значущості; урахування інтересів і потреб студентів, їхнього життєво-професійного досвіду; змістової проблемності; актуальності й новизни) та специфічні (для навчання стратегій в аудіюванні: якість звуку (і зображення – у ситуації аудіовізуальної презентації тексту), поєднання аудіо- та відеоскладових, урахування фонетичних змін у мовленні пацієнтів (чіткість дикції, виразність інтонації, природний темп мовлення учасників, мовлення яких звучить у пропонованій аудіопродукції), доступність для самостійної роботи студентів (формат аудіо чи відео, під'єднання до мережі інтернет, швидкість завантаження, цифровий обсяг) відбору мовленнєвого матеріалу для формування змісту навчання.

До змісту навчання, організованого за тематичним принципом, у розробленій методиці входять: 1) теми й типові ситуації спілкування у сфері професійно орієнтованої комунікації майбутніх лікарів; 2) мовленнєвий матеріал (зразки діалогів і монологів); 3) мовний матеріал (граматичний, лексичний – фахова медична термінологія); 4) невербальні елементи комунікації (жести, міміка, пози, контакт очей); 5) знання психологічних типів особистості пацієнта, специфіка комунікативної поведінки лікаря і пацієнта під час проведення консультування.

Відібраний мовний і мовленнєвий матеріал структуровано за моделлю укрупнення дидактичних одиниць з використанням таких принципів організації й опрацювання навчального матеріалу: протиставлення контрастів; зворотного зв'язку; визначення домінанти; умовивід на основі аналогії.

Авторську методику побудовано на таких фундаментальних підходах, з позиції яких здійснювалася розробка моделі навчального процесу і підсистеми вправ: комунікативно-діяльнісного, особистісно-діяльнісного, компетентнісного та інтегративного підходів. Ці підходи конкретизовано в принципах: комунікативної спрямованості навчання, когнітивно-інтелектуальної спрямованості, комплексного навчання рецептивних видів мовленнєвої діяльності, домінантної ролі вправ, автентичності навчальних матеріалів, урахування індивідуальних особливостей студентів, професійної спрямованості іншомовного навчального спілкування.

За допомогою дидактичного моделювання в роботі розроблено модель процесу навчання майбутніх лікарів німецькомовних комунікативних стратегій, яка складається із цільового, змістового, процесуального та результативного компонентів.

Упровадження авторської методики забезпечує розроблена підсистема вправ, яка охоплює комплекс вправ для навчання стратегій аудіювання та комплекс вправ для навчання стратегій читання. Комплекс вправ для навчання стратегій аудіювання реалізується у чотири етапи: 1) орієнтаційний; 2) аналітичний; 3) автономно-процесуальний; 4) рефлексійно-контрольований. Комплекс вправ для формування комплексних стратегій у читанні передбачає їх виконання на 1) дотекстовому; 2) текстовому та 3) післятекстовому етапах.

На кожному етапі формуються аудитивні та читацькі стратегії, а саме:

Таблиця 1

Етапність у формуванні аудитивних та читацьких стратегій

Етап	Стратегії, що формуємо	Вправи
Формування аудитивних стратегій		
Орієнтаційний (загальне розуміння змісту)	Використання екстралінгвістичних підказок у процесі сприймання мовлення; ідентифікації головних елементів змісту почутого; ігнорування невідомого мовного матеріалу, що не перешкоджає досягненню комунікативної мети; відбір пріоритетної інформації й утримування її у слуховій пам'яті, а також розширення обсягу оперативної пам'яті за допомогою групування тексту прослуханого у певні тематично-сміслові блоки; збільшення обсягу оперативної пам'яті через організацію почутої інформації в укрупнені в недискретні блоки; використання контекстної здогадки	Вправи на загальне розуміння змісту: рецептивні, вмотивовані, професійно спрямовані, комунікативні, з використанням візуальної чи вербальної опори, індивідуальні, з використанням самоконтролю.
Аналітичний (фокусування уваги студента на цільових інформаційних блоках у повідомленні)	Фокусування уваги на певних змістових елементах (відривку аудіотексту); використання невербальних та паравербальних засобів комунікації як опор та їх інтерпретації (для діалогів розмовного стилю); використання екстралінгвістичних підказок; фокусування уваги на вербальних, паравербальних та невербальних засобах впливу лікаря на хворого; визначення логічних і смислових зв'язків між частинами аудіотексту, зіставлення засобів зв'язності мовлення (cohesion, coherence devices) із елементами, до яких вони апелюють у тексті; застосування відповідних прийомів аудіювання залежно від комунікативної мети (виписування головних слів, дат, імен, назв захворювань тощо, фіксування інформації у вигляді діаграм, графіків, таблиць тощо), типу тексту та типу джерела інформації; використання контекстної здогадки	Вправи на розуміння певних змістових блоків: рецептивні й рецептивно-репродуктивні, вмотивовані, професійно спрямовані, умовно-комунікативні та комунікативні із вербальною чи зоровою опорою, індивідуальні, із використанням самоконтролю
автономно-процесуальний (повне та критичне розуміння змісту)	Стратегія розуміння змісту почутого з використанням механізму декодування інформації «згори-донизу», стратегій трансформації почутого тексту у формі короткого запису його змісту; переведення наївного вербального та змістового коду в науковий (для аудіювання текстів розмовного стилю); фіксація необхідної фахової інформації; визначення невідомої інформації з метою подальшого розширення про неї уявлень; використання механізму ймовірного прогнозування для відновлення загубленої (непочутої) інформації на основі різного роду опор; використання механізму ймовірного прогнозування для створення певного часового резерву, можливості «маневрувати» під час аудіювання.	Вправи на повне та критичне розуміння: рецептивно-репродуктивні, комунікативні, вмотивовані, професійно спрямовані, без опор, індивідуальні, із використанням самоконтролю
рефлексійно-контрольний	Аналіз за допомогою рефлексії успішності/неуспішності виконання вправ, прийняття рішення про додаткове виконання альтернативних вправ із потрібної групи	

Етап	Стратегії, що формуємо	Вправи
Формування читацьких стратегій		
Дотекстовий	Формування й розвиток <i>стратегій</i> мовної здогадки; використання синонімічних, гіперо-гіпонімічних та антонімічних зв'язків для семантизації лексичних одиниць мови; стратегій пошуку фахової інформації.	Вправи на зняття мовних та предметних труднощів.
Текстовий	Формування <i>стратегій ознайомлювального читання</i> : прогнозування змісту тексту на основі вербальних (заголовків, підзаголовків) та візуальних (малюнків, діаграм тощо) опор, що в сукупності становлять елементарні стратегії аналітичного та синтетичного читання; ймовірнісне передбачення організаційної структури та змісту інформації; формування <i>стратегій переглядового читання</i> : (перегляд тексту / сканування тексту з метою пошуку необхідної інформації; перевірка гіпотез, визначення теми абзацу на основі прочитання першого й останнього речень у ньому; впізнавання теми тексту на основі відбору головних слів в окремих відрізках тексту; мовної здогадки); відбір значущих для вирішення комунікативної мети елементів тексту та ігнорування несуттєвих; відбір головних слів, задіяння механізмів ймовірного прогнозування, контекстної здогадки; формування <i>стратегій вивчального читання</i> : розгортання змісту повідомлення через встановлення асоціативних зв'язків з фактами та подіями, здобутими в минулому досвіді; знаходження логічно-смислових зв'язків між елементами тексту чи речення; позначення / виділення важливих для розуміння тексту елементів; засвоєння й активізація навчального матеріалу у формі організаційних діаграм, візуальних опор, асоціативних зв'язків; смислове групування нових лексичних одиниць; прогнозування читачем значення наступного слова на основі значення попереднього слова (або граматичної конструкції).	Вправи на читання та розуміння тексту відповідно до виду читання та комунікативної мети: рецептивні, комунікативні, умотивовані, індивідуальні, із використанням, самоконтролю.
Післятекстовий	Формування стратегій змістовно-логічного поєднання частин тексту встановлення зв'язку між текстовою інформацією з раніше засвоєною професійно орієнтованою інформацією; порівняння змісту прочитаного тексту з інформацією, отриманою з інших тематично релевантних джерел; компресії та резюмування змісту тексту з використанням інтелект-карт та інших технологій кодування інформації з метою компресії в ході запам'ятовування отриманої з тексту інформації з метою подальшого її застосування у професійній діяльності, рефлексійного аналізу досягнення комунікативної мети на основі опрацьованої в тексті інформації.	Вправи на осмислення прочитаної інформації, використання її у навчальній діяльності.

Наведемо приклади *вправ і завдань для формування німецькомовної стратегічної компетентності в аудіюванні*.

Вправа 1 (орієнтаційний етап). *Мета:* сформувати стратегії ідентифікації головних елементів змісту почутого; ігнорування невідомого мовного матеріалу, що не перешкоджає досягненню комунікативної мети. *Тип:* умовно-комунікативна з вербальною опорою. *Вид:* завдання «правильно-неправильно». *Режим виконання:* студент-комп'ютер.

Інструкція: Hören Sie sich den Dialog an! Sind die folgende Aussagen richtig oder falsch?

Herr Dr. Sehlmann: Frau Paal, für die CT-Untersuchung müssen wir Ihnen ein Kontrastmittel spritzen. Reagieren Sie allergisch auf Kontrastmittel oder auf jodhaltige Mittel?

Frau Paal: Nein, bisher ist mir nichts bekannt.

Herr Dr. Sehlmann: Gut, dann legen Sie sich bitte hin. Sie bekommen jetzt eine Spritze mit einem Kontrastmittel.

Джерело: telc Language test : Trainingseinheiten 11-13 – Frankfurt am Main: telc GmbH, 2015. – 32 St.

Sind folgende Aussage richtig oder falsch?

1) Für eine Ultraschall-Untersuchung braucht Fr. Paal ein Kontrastmittel.

2) Fr. Paal reagiert allergisch auf jodhaltige Mittel.

Вправа 2 (аналітичний етап). *Мета:* сформувати стратегію фокусування уваги на певних змістових елементах. *Тип:* умовно-комунікативна, з вербальною опорою. *Вид:* завдання на вибір правильної відповіді із кількох запропонованих. *Режим виконання:* студент-комп'ютер.

Інструкція: Hören Sie den Dialog zu! Beantworten Sie die Fragen!

A: Guten Tag. Ich bin Dr. Müller. Ich möchte mit Ihnen über Ihre medizinische Vorgeschichte sprechen. Könnten Sie mir sagen, ob Sie irgendwelche Kinderkrankheiten hatten, z.B. Windpocken, Masern, Mumps, Röteln?

P: Als ich klein war, hatte ich Masern, Windpocken und Keuchhusten, aber ich glaube nicht, dass ich Röteln hatte.

A: Waren Sie je im Krankenhaus, oder wurden Sie jemals operiert?

P: Ja, meine Mandeln wurden entfernt, als ich ein Kind war.

Джерело: telc Language test : Trainingseinheiten 16-18 – Frankfurt am Main: telc GmbH, 2015. – 32 St.

1) Was sagt der Patient dem Arzt über seine Kinderkrankheiten?

A Er hatte keine vom Arzt erwähnten Kinderkrankheiten.

B Er hatte Röteln.

C Er hatte Windpocken und Masern.

Вправа 3 (автономно-процесуальний етап). *Мета:* сформувати стратегії трансформації почутого тексту у формі короткого запису його змісту. *Тип:* комунікативна, з вербальною опорою. *Вид:* завдання на розуміння тексту. *Режим виконання:* студент-комп'ютер.

Інструкція: Hören Sie den Dialog zu! Schreiben Sie kurz den Inhalt des Gehörtes! Wie beschreiben die Patienten ihre Schmerzen?

Patient 1: Der Schmerz ist so, als ob jemand mit einem Messer darin herumsticht oder -bohrt.

Patient 2: Nun ja, ich kann das eigentlich nicht so genau beschreiben, eigentlich überall und nirgendwo so richtig.

Patient 3: Das ist so, als ob sich etwas ausdehnt und wieder zusammenzieht oder größer und kleiner wird.

Приклади вправ для формування комунікативних стратегій у читанні.

На дотекстовому етапі відбувається усунення мовних та предметних труднощів. Тому на цьому етапі пропонуємо здійснювати формування стратегій мовної здогадки; використання синонімічних, гіперо-гіпонімічних та антонімічних зв'язків для семантизації лексичних одиниць мови; стратегій пошуку фахової інформації.

Вправа 4 (дотекстовий етап). *Мета:* сформувати стратегії мовної здогадки. *Тип:* некомунікативна, лексична, рецептивна. *Вид:* вправа на прогнозування значення слова на основі контексту. *Режим виконання:* індивідуальна. *Інструкція:* *Lesen Sie die Sätze. Bestimmen Sie die Bedeutung von unterstrichenen Wörtern. Finden Sie Synonyme dazu!*

1. Die Checkliste besteht aus der mündlichen Bestätigung der Erledigung bestimmter grundlegender Schritte durch OP-Teams.
2. Die beteiligten Einrichtungen sollten unterschiedliche wirtschaftliche Bedingungen und verschiedene Patientenpopulationen spiegeln.

На текстовому етапі відбувається формування стратегій ознайомлювального, переглядового та вивчального читання.

Вправа 5 (текстовий етап, ознайомлювальне читання). *Мета:* сформувати стратегії прогнозування змісту тексту на основі вербальних (заголовків, підзаголовків) та візуальних (малюнків, діаграм тощо) опор. *Тип:* комунікативна, з вербальними та невербальними опорами. *Вид:* вправа на прогнозування змісту тексту на основі вербальних та візуальних опор. *Режим виконання:* індивідуальна. *Інструкція:* *Sie sehen den Text. Achten Sie auf seinen Titel, Untertitel und sein dazugehöriges Bild! Beantworten Sie folgende Fragen:*

- 1) Worum handelt es sich in diesem Text?
- 2) Wie ist die Reihenfolge der Textinformation?
- 3) Welche Textinformation könnte für Sie interessant sein?

Джерело: telc Language test: Trainingseinheiten 16-18 – Frankfurt am Main: telc GmbH, 2015. – 32 St.

Вправа 6. (текстовий етап, переглядове читання). *Мета:* сформувати стратегії перегляду тексту / сканування тексту з метою пошуку необхідної інформації; перевірки гіпотез, визначення теми абзацу на основі прочитання першого й останнього речень у ньому, відбору головних слів, залучення механізмів ймовірного прогнозування, контекстної здогадки. *Тип:* комунікативна, рецептивна, умотивована. *Вид:* вправа на прогнозування змісту фрагментів тексту на основі виділення головних слів з метою пошуку необхідної інформації. *Режим виконання:* індивідуальна.

Інструкція: *Lesen Sie den Text! Unterstreichen Sie in jedem Absatz Schlüsselwörter! Finden Sie ein Fragment, in dem es sich um den Einsatz von Checkliste und seine Wirksamkeit handelt. Lesen Sie den ersten und den letzten Satz dieses Fragmentes, bestätigen Sie oder widersprechen die Richtigkeit dieser Auswahl!*

Вправа 7. (текстовий етап, вивчальне читання). *Мета:* сформувати стратегії встановлення логічно-сміслових зв'язків між елементами тексту чи речення; позначення / виділення важливих для розуміння тексту елементів; прогнозування читачем значення наступного слова на основі значення попереднього

слова (або граматичної конструкції). *Tun*: комунікативна, рецептивна, умотивована. *Вид*: вправа на повне розуміння змісту фрагмента тексту. *Режим виконання*: індивідуальна.

Інструкція. Lesen Sie den folgenden Text. Identifizieren Sie Schlüsselwörter und Prädikatszentren darin. Setzen Sie fehlende Wörter ein, die dem Inhalt des Textes entsprechen! Stellen Sie die logisch-semanticen Verbindungen zwischen den Sätzen fest. In welchem Satz werden die logisch-semanticen Verbindungen gestört?

Damit sollen die sichere _____(Durchführung) der Anästhesie, die Infektionsprophylaxe, eine effektive Teamarbeit und weitere wesentliche Schritte sichergestellt werden.

Die Checkliste setzt an drei kritischen _____ (Punkten) an: vor der Einleitung der Narkose, unmittelbar vor dem Schnitt und bevor die Patientin bzw. der Patient den Operationssaal verlässt.

На **післятекстовому** етапі студенти виконують вправи для осмислення прочитаної інформації, використання її в навчальній діяльності.

Вправа 8. (післятекстовий етап). *Мета*: сформувати стратегію рефлексійного аналізу досягнення комунікативної мети на основі опрацьованої в тексті інформації. *Tun*: комунікативна, без вербальної опори. *Вид*: проектне завдання з елементами аналізу ситуації (case study). *Режим виконання*: у парах або малих групах.

Інструкція: Bilden Sie kleine Gruppen und tauschen Sie sich über Ihre Erfahrung zu diesem Thema mit Ihren Kollegen aus!

- Was ist ein Grund für Studie zu WHO-Checkliste?
- Was soll eine Checkliste enthalten?

В організації повної автономії застосовуємо **кейс-метод та метод проектів**, які взаємопов'язані та взаємообумовлені.

Пропонуємо зразок автономної організації процесу формування та застосування стратегій аудіювання й читання з використанням кейс-методу та методу проектів.

Етап 1. Визначення завдань: Опрацювати друковані й аудіотексти, на їхній основі підготувати доповідь у форматі проекту. Визначення теми проекту.

Етап 2. Визначення критеріїв оцінювання проекту.

Етап 3. Добір друкованих та аудіотекстів для самостійного опрацювання.

Наприклад, у межах проекту «Hepatitis C: Symptome, Übertragung, Impfung, Ansteckung und Therapie» серед аудіотекстів було запропоновано Hepatitis C – Vernarbung der Leber?! https://www.youtube.com/watch?v=bsIWfK8Y_Yw

Етап 4. Орієнтація студентів стосовно добору мовленнєвих стратегій під час читання та аудіювання текстів. На цьому етапі викладач створює план роботи з текстами, який імплікує застосування мовленнєвих стратегій студентами.

Наприклад: прочитайте заголовок до тексту, спрогнозуйте його зміст; назвіть головні слова, які можуть бути використані в тексті; підкресліть невідомі слова, спробуйте здогадатися за змістом про їхнє значення; згрупуйте нові слова тощо.

Етап 5. Підготовка проекту: студенти перечитують / прослуховують запропоновані викладачем матеріали; добирають необхідну інформацію. На цьому етапі студенти застосовують стратегії, орієнтовані на загальне розуміння змісту

прослуханого та прочитаного, визначення змістових блоків інформації; стратегії, орієнтовані на розуміння деталей прочитаного та прослуханого; рефлексивні стратегії). Студенти готують проект (у формі усної презентації);

Етап 6. Презентація проекту, рефлексія.

Описана підсистема вправ орієнтована на формування визначених нами комунікативних стратегій в читанні й аудіюванні в комплексі з навчальними та рефлексивними стратегіями, які організують процес формування стратегічної компетентності в рецептивних видах мовленнєвої діяльності майбутніх лікарів від напівавтономії до повної автономії.

У третьому розділі «**Експериментальна перевірка методики навчання майбутніх лікарів німецькомовних комунікативних стратегій у рецептивних видах мовленнєвої діяльності**» описано експериментальну перевірку ефективності методики навчання майбутніх лікарів німецькомовних комунікативних стратегій у рецептивних видах мовленнєвої діяльності; розроблено методичні рекомендації щодо організації навчання.

З метою перевірки ефективності методики формування в майбутніх лікарів німецькомовної стратегічної компетентності в рецептивних видах мовленнєвої діяльності проведено методичний експеримент на базі Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького. Експеримент тривав упродовж 2016/2017 навчального року – 120 годин, з них 52 – аудиторні, 60 – самостійної роботи, 2 – передекспериментальний зріз, 2 – післяекспериментальний зріз. В експериментальному навчанні брало участь 120 студентів.

Гіпотеза експерименту: високого рівня сформованості в майбутніх лікарів німецькомовної стратегічної компетентності в аудіюванні та читанні можна досягти за умови дотримання етапності процесу навчання комунікативних стратегій аудіювання та читання, який орієнтований на перехід студентів від напівавтономії до повної автономії, використання відібраних навчальних матеріалів, підсистеми спеціально підготовлених вправ.

Неварійовані умови експерименту: кількість і склад експериментальних груп; кількість годин, відведених на аудиторні заняття та виконання самостійної роботи в умовах навчальної автономії; програмний зміст, тематика, мовний матеріал; зміст констатувального і завершального (формуального) зрізів для студентів усіх груп, які брали участь в експерименті; визначено рівні, критерії і показники, за якими здійснювалася діагностика сформованості в майбутніх лікарів німецькомовної стратегічної компетентності в рецептивних видах мовленнєвої діяльності; експериментатор (автор дисертації).

Варійована умова експерименту: синкретний / дискретний характер автономного навчання. В ЕГ1 був упроваджений синкретний характер автономного навчання, відповідно до якого студенти опрацьовували відразу аудіотексти та друковані тексти, застосовуючи в межах підготовки одного проекту стратегії читання та аудіювання. В ЕГ2 був упроваджений дискретний характер автономного навчання, відповідно до якого студенти опрацьовували відразу або тільки аудіотексти, або тільки друковані тексти, застосовуючи в межах підготовки одного проекту стратегії лиш одного з двох видів мовленнєвої діяльності.

Для визначення рівня сформованості в майбутніх лікарів німецькомовної стратегічної компетентності в аудіюванні було встановлено критерії правильності та самостійності використання стратегій для розуміння загального змісту аудіоповідомлення, правильності та самостійності використання стратегій для точного розуміння специфічної (професійно орієнтованої) інформації з її одночасним письмовим відтворенням, правильності та самостійності використання стратегій для повного розуміння змісту аудіоповідомлення з його критичним аналізом та осмисленням. Для визначення рівня сформованості в майбутніх лікарів німецькомовної стратегічної компетентності в читанні було встановлено інформаційно-змістовий, мовленнєвий та професійно спрямований критерії. Результати навченості подано в таблицях 2 та 3.

Таблиця 2

Результати передекспериментального зрізу у двох експериментальних групах

Рівень навченості	Кількість студентів у %	
	ЕГ1	ЕГ2
ВР (відмінно)	16,7%	13,3%
ДР (добре)	25%	26,7%
СР (задовільно)	38,3%	40%
НР (незадовільно)	20%	20%
СКН	0,7	0,69

ВР – високий рівень, ДР – достатній рівень, СР – середній рівень, НР – низький рівень, СКН – середній коефіцієнт навченості.

Таблиця 3

Результати післяекспериментального зрізу у двох експериментальних групах

Рівень навченості	Кількість студентів у %	
	ЕГ1	ЕГ2
ВР (відмінно)	26,7%	28,3%
ДР (добре)	35%	40%
СР (задовільно)	26,7%	23,3%
НР (незадовільно)	11,6%	8,4%
СКН	0,77	0,798

Результати експерименту (достовірність яких була доведена за допомогою методу U-критерій Манна-Уїтні) свідчать про ефективність авторської методики та доцільність використання обох її варіантів у процесі формування а майбутніх лікарів німецькомовної стратегічної компетентності в рецептивних видах мовленнєвої діяльності.

На основі результатів методичного експерименту укладено методичні рекомендації щодо ефективної реалізації розробленої методики, відображені в навчальному посібнику «Rezipieren auf Deutsch».

ВИСНОВКИ

1. Обґрунтовано, що німецькомовне професійно орієнтоване спілкування майбутніх лікарів у рецептивних видах мовленнєвої діяльності реалізується у двох регістрах – науковому та розмовному (розмовно-побутовому). Науковий регістр орієнтований на взаємодію лікаря з лікарем й охоплює читання (підручників,

довідників, лекцій, інструкцій, доповідей) та аудіювання (лекцій, доповідей) фахових медичних текстів з інформативною та інструктивною функціями з метою засвоєння іншомовного матеріалу для подальшого опанування іноземної мови та отримання нової інформації для професійного саморозвитку і підвищення кваліфікації. Розмовний реєстр орієнтований на взаємодію лікаря і хворого (родичів хворого) й охоплює аудіювання фатичного діалогічного мовлення з метою наслідування та використання засобів і стратегій впливу на хворих у власній професійній діяльності.

2. До змісту німецькомовної стратегічної компетентності в рецептивних видах мовленнєвої діяльності майбутніх лікарів входять комунікативні стратегії в аудіюванні, зокрема, стратегії, орієнтовані на загальне розуміння аудіотексту; стратегії фокусного (вибіркового) розуміння аудіотексту, стратегії повного та критичного розуміння змісту прослуханого повідомлення; мовленнєві стратегії ознайомлювального, переглядового та вивчального читання.

3. Ситуація навчальної автономії як навчально-пізнавальна діяльність, що самостійно регулюється студентом в умовах відносної незалежності від викладача з використанням вибору студента як засобу оптимізації навчального процесу, є основою організації навчального процесу за розробленою авторською методикою. Модель авторської методики ґрунтується на поступовому переході студентів від напівавтономії (яка відбувається в умовах аудиторного навчання) до повної автономії (яка наявна в умовах позааудиторної самостійної роботи). Навчальна автономія складається з чотирьох компонентів та реалізується в чотири етапи: орієнтаційний компонент (підготовчий етап), компонент цілепокладання (етап планування), регуляційний компонент (операційний етап), рефлексійний компонент (етап контролю й оцінювання результатів). Кожен з означених етапів інтегрується з формуванням певних комунікативних стратегій у читанні й аудіюванні.

4. Зміст навчання майбутніх лікарів стратегій читання й аудіювання становлять теми й типові ситуації спілкування у сфері професійно орієнтованої комунікації майбутніх лікарів, що визначили специфіку відбору мовленнєвих засобів і мовленнєвих зразків; мовленнєвий матеріал; мовний матеріал; знання невербальних елементів комунікації; знання психологічних типів особистості пацієнта, специфіка комунікативної поведінки лікаря та пацієнта під час консультивання / прийому пацієнта. На основі критеріїв автентичності, змістової та інформаційної цінності, тематичності, професійної значущості, актуальності й новизни, змістової проблемності, аудіовізуальної презентації тексту діалогу, поєднання аудіо- та відеоскладових, доступності було здійснено добір текстів для читання та аудіювання.

5. Розроблено модель процесу навчання майбутніх лікарів німецькомовних комунікативних стратегій, яка складається із цільового, змістового, процесуального та результативного компонентів. Напівавтономне навчання релевантне аудиторним формам організації навчання й передбачає дискретне формування комунікативних стратегій. Повністю автономне навчання релевантне позааудиторним формам організації роботи й передбачає інтегроване застосування комунікативних стратегій (сукупно) у взаємозв'язку з навчальними та рефлексивними стратегіями під час

читання й аудіювання. Основними методами автономного навчання визначено кейс-метод і метод проектів.

Підсистема вправ для формування стратегічної компетентності в рецептивних видах мовленнєвої діяльності охоплює два комплекси вправ, для кожного з яких характерна певна етапність. Комплекс вправ для формування комплексних стратегій в аудіюванні передбачає виконання цих вправ у чотири етапи: 1) на орієнтаційному; 2) аналітичному; 3) автономно-процесуальному; 4) рефлексійно-контрольовальному). Система вправ для формування комплексних стратегій у читанні передбачає їх виконання на (1) дотекстовому; 2) текстовому та 3) післятекстовому етапах.

6. З метою перевірки ефективності методики формування в майбутніх лікарів німецькомовної стратегічної компетентності в рецептивних видах мовленнєвої діяльності було проведено методичний експеримент на базі Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького. У ході експерименту було доведено висунуту гіпотезу: високого рівня сформованості німецькомовної стратегічної компетентності в аудіюванні та читанні можна досягти за умови дотримання етапності процесу навчання комунікативних стратегій аудіювання та читання, який орієнтований на перехід студентів від напівавтономії до повної автономії, за умови використання відібраних навчальних матеріалів, підсистеми спеціально розроблених вправ.

На основі проведеного експерименту було складено методичні рекомендації щодо організації процесу навчання майбутніх лікарів німецькомовних стратегій у рецептивних видах мовленнєвої діяльності.

Перспективу подальших досліджень становлять питання комплексного формування німецькомовної стратегічної компетентності, беремо до уваги специфіку продуктивних видів мовленнєвої діяльності, а також обґрунтування основних напрямків розвитку німецькомовної професійно орієнтованої комунікативної компетентності фахівців медичної сфери.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

I. Статті в наукових фахових виданнях, затверджених МОН України:

1. Задорожна О.І. Специфіка іншомовного професійно орієнтованого спілкування майбутніх лікарів у рецептивних видах мовленнєвої діяльності / О.І. Задорожна // Педагогічний альманах. – Херсон, 2017. – №35. – С. 122-128.

2. Задорожна О.І. Оцінювання рівнів сформованості в майбутніх лікарів німецькомовної стратегічної компетентності в рецептивних видах мовленнєвої діяльності / О.І. Задорожна // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2017. – №49. – С. 54-64.

3. Задорожна О.І. Психолінгвістичні та методичні аспекти формування в майбутніх лікарів іншомовних комунікативних стратегій у читанні й аудіюванні / О.І. Задорожна // Збірник наукових праць національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія. – Київ, 2017. – №267. – С. 69-73.

4. Задорожна О. І. Сутність поняття стратегічної компетентності в сучасній лінгводидактиці / О. І. Задорожна // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка, соціальна робота. – Ужгород, 2017. – Вип. 2. – №41. – С. 105-109.

5. Задорожна О. І. Зміст навчання майбутніх лікарів німецькомовних комунікативних стратегій у рецептивних видах мовленнєвої діяльності / О. І. Задорожна // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогіка (електронне видання). – Хмельницький, 2017. – Вип. 4. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_4_7

II. Статті в іноземних виданнях:

6. Sulym V., Zadorozhna O. Organization of medical students' learning autonomy in the context of building German communicative strategies in reading and listening / V. Sulym, O. Zadorozhna // Intellectual Archive. – Toronto, 2017. – Vol. 6. – №5. – (Canada/Toronto). – P. 46-58.

III. Праці, що додатково відображають наукові результати дисертації і тези науково-практичних конференцій:

7. Задорожна О. І. Оцінювання рівнів сформованості майбутніх лікарів німецькомовної аудитивної компетентності / О. І. Задорожна // Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції [«Актуальні проблеми іноземної філології та освітній соціокультурний прогрес»], (Тернопіль, 08-09 грудня 2017 р.) / Університет м. Трір (Німеччина), Люблінський католицький університет Івана Павла II (Польща) [за редакцією І.П. Задорожної]. – Тернопіль : ТНПУ. – 2017. – С. 176-179.

8. Zadorozhna O. Structural analysis of idioms with an artifact component in German language / Olga Zadorozhna // The 1st International Academic Conference «Science and Education in Australia, America and Eurasia: Fundamental and Applied Science – 2014», 23.06.2014. – Philology. – Melbourne : publishing House «Melbourne IADCES Press» s.r.o. – 2016. – P. 398-401.

9. Задорожна О. І. Класифікаційна варіативність німецьких фразеологізмів / О. І. Задорожна // Збірник наукових праць (електронне видання) – Переяслав-Хмельницький, 2014. – С. 295-297.

10. Задорожна О. І. Deutsche Phraseologismen mit Bezeichnungen der Artefakte / О. І. Задорожна // Національний університет «Острозька академія». Наукові записки. – Острог, 2013. – Вип. 34. – С. 73-75.

IV. Методичні видання:

11. Zadorozhna O. Rezipieren auf Deutsch / O. Zadorozhna // – Львів : ЛМНУ ім. Д. Галицького, 2018. – 91 с.

АНОТАЦІЯ

Задорожна О. І. Формування в майбутніх лікарів німецькомовних комунікативних стратегій в рецептивних видах мовленнєвої діяльності. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови). – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти

і науки України. – Київ, 2018.

Дисертація присвячена теоретичному обґрунтуванню, розробленню та апробації методики формування в майбутніх лікарів німецькомовної стратегічної компетентності в рецептивних видах мовленнєвої діяльності. У роботі здійснено аналіз специфіки німецькомовного професійно орієнтованого спілкування майбутніх лікарів у рецептивних видах мовленнєвої діяльності; визначено зміст німецькомовної стратегічної компетентності майбутніх лікарів в аудіюванні та читанні; обґрунтовано особливості організації навчальної автономії студентів; визначено зміст та здійснено добір навчального матеріалу; створено лінгводидактичну модель та розроблено підсистему вправ для формування в майбутніх лікарів німецькомовної стратегічної компетентності в рецептивних видах мовленнєвої діяльності.

Експериментально доведено, що високого рівня сформованості німецькомовної стратегічної компетентності в аудіюванні та читанні можна досягти за умови дотримання етапності процесу навчання комунікативних стратегій аудіювання та читання, який орієнтований на перехід студентів від напівавтономії до повної автономії, використання відібраних навчальних матеріалів, підсистеми спеціально підготовлених вправ. За результатами дослідження укладено методичні рекомендації щодо організації навчання.

Ключові слова: стратегічна компетентність, навчальна автономія, навчальна напівавтономія, читання, аудіювання, комунікативні стратегії, рецептивні види мовленнєвої діяльності, майбутні лікарі.

АННОТАЦИЯ

Задорожная О. И. Формирование у будущих врачей немецкоязычных коммуникативных стратегий в рецептивных видах речевой деятельности. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (германские языки). – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Министерство образования и науки Украины. – Киев, 2018.

Диссертация посвящена теоретическому обоснованию, разработке и апробации методики формирования у будущих врачей немецкоязычной стратегической компетентности в рецептивных видах речевой деятельности. В работе проведен анализ специфики немецкоязычного профессионально-ориентированного общения будущих врачей в рецептивных видах речевой деятельности; определено содержание немецкоязычной стратегической компетентности будущих врачей в аудировании и чтении; обоснованы особенности организации учебной автономии студентов-медиков; определено содержание и осуществлен подбор учебного материала; создана лингводидактическая модель и разработана подсистема упражнений и заданий для формирования у будущих врачей немецкоязычной стратегической компетентности в рецептивных видах речевой деятельности.

Экспериментально доказано, что высокого уровня сформированности немецкоязычной стратегической компетентности в аудировании и чтении можно достичь при условии соблюдения этапности процесса обучения коммуникативным

стратегиям аудирования и чтения. Данный процесс ориентирован на переход студентов от полуавтономии к полной автономии, использование отобранных учебных материалов, подсистемы специально подготовленных упражнений и заданий. По результатам исследования сформированы методические рекомендации по организации обучения.

Ключевые слова: стратегическая компетентность, учебная автономия, учебная полуавтономия, чтение, аудирование, коммуникативные стратегии, рецептивные виды речевой деятельности, будущие врачи.

ANNOTATION

Zadorozhna O.I. Formation of German-speaking communicative strategies in receptive types of speech activity in future doctors. – Manuscript.

A thesis presented for Candidate degree in Pedagogical Studies. Research Specialization: 13.00.02 – Theory and Methodology of Teaching (Germanic Languages). – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2018.

The thesis deals with theoretical and methodical development and experimental verification of the formation method of German-speaking strategic competence in receptive types of speech activity in future doctors.

Substantiation and elaboration of author's methodology was performed based on the following approaches: communicative activity, personal activity, competence, integration, which are specified in the principles: communicative orientation of teaching, cognitive and intellectual orientation, comprehensive teaching of receptive types of speech activity, dominant role of exercises, authenticity of educational materials, taking into account the individual characteristics of students, professional orientation of teaching the foreign language communication.

According to the results of scientific and methodical literature analysis, it has been proved that German-speaking professional communication of receptive types of speech activity in future doctors includes: reading of specific medical texts to learn foreign language material for further mastering of foreign language and obtaining of new information for professional self-development and advanced training; obtaining of instructional information on drug use, etc.; understanding of audible informative monologic speech to get information and acquire professional knowledge and to improve their own professional level; understanding of factual audible dialogic speech within the communication ranges between a physician and patients in order to impose and use the means and strategies of influence on patients in their own professional activities. Speech in dyad, a patient – a doctor is characterized by frequent switching of register codes – spoken and scientific, is asymmetric, and therefore causes considerable difficulties in its effective implementation.

The formation of strategic competence in receptive types of speech activity in future doctors is accomplished under conditions of educational autonomy formation. Educational autonomy in the formation of German-speaking speech strategies in receptive types of speech activity in future physicians is understood as a multicomponent structural didactic phenomenon, which involves the student's self-application of a set of educational strategies to manage teaching activities in

competence formation of listening and reading. The selection of appropriate speech strategies in reading and listening is accomplished with further reflexion of an entire educational process and evaluation of its results. Teaching students German-speaking communicative strategies in receptive types of speech activity, we use semi-autonomy (during classwork), which is gradually transformed into full autonomy (extra-class individual work). Educational autonomy is implemented in four stages: preparatory, planning, operational, and reflective (control and evaluation of results). At each of these stages, a number of speech strategies are formed.

Implementation of procedural component is provided by the elaborated subsystem of exercises. This generally involves the students passing the four stages of training (familiarization, assimilation, application of communication strategies and the stage of autonomous organization of educational and cognitive activity using these strategies) including the exercises, which belong to the developed subsystem.

The materials of the research can be used in the process of formation of professionally oriented German-speaking communicative competence in medical specialists and at the courses for professional development of doctors.

A comprehensive formation of German-speaking strategic competence requires further investigation, taking into account the specificity of productive types of speech activity, as well as substantiation of the main directions for the development of foreign language professionally oriented communicative competence of medical specialists.

Key words: communicative competence, strategic competence, communicative strategies, medical discourse, professionally oriented foreign language competence, future doctor, receptive types of speech activity, educational autonomy.